

de akten. Een enkele maal kan men zijn bedenkingen hebben bij een tabel, zoals bij tabel 29 (77). Het is aardig om te zien hoeveel van de onderzochten respectievelijk in Leuven, Keulen, Parijs, Heidelberg of mogelijk elders gestudeerd hebben, maar zonder het oprichtingsjaar van de betreffende universiteit erbij te hebben en in de wetenschap dat de universiteitsmatrikels soms incompleet zijn, zeggen de gegeven aantallen en percentages weinig.

Niet altijd is de schrijver correct, wanneer hij rechtshistorische gegevens navertelt of juridische zaken weergeeft. Bij de bewering dat de pausen (anders dan de middeleeuwse keizers) na 1160 op het punt van het notariaat diverse uitspraken deden, die als decretalen werden opgenomen in het *Corpus juris canonici* (53), vraagt men zich toch echt af of hij een juiste voorstelling heeft van de totstandkoming van dit werk, dat pas in de zestiende eeuw zijn definitieve vorm heeft gekregen. Ook is de bewering, dat men in Zuidwest-Europa (in de Middeleeuwen) officieel naar Romeins recht leefde (359), wel wat kort door de bocht.

Met name in hoofdstuk 4 glijdt de auteur bij het beschrijven van de inhoud van akten nog al eens uit wat betreft de juridische context. Soms gaat het daarbij om een nuance. Zo zegt hij (351), dat geestelijke instellingen ook wel 'instellingen van de dode hand' worden genoemd 'omdat ze eenmaal verworven onroerende goederen doorgaans niet meer uit handen gaven'. Op zichzelf is dat zo, maar de kern is, dat deze instellingen, in tegenstelling tot natuurlijke personen, niet konden sterven en dat er dus ook geen vererving van hun goederen op anderen meer plaatsvond. Soms is het ernstiger. Van den Bichelaer spreekt bijvoorbeeld steeds hardnekkig over 'stichting' (onder andere op pagina 424 en 447 en verder), waar het begrip 'fundatie' passender is, omdat de rechtsinstelling waar hij het over heeft, niet aan de juridische definitie van het begrip 'stichting' voldoet. Ook zijn de overeenkomsten die hij als 'arbeidscontracten' benoemt (436-437) geen arbeidscontracten, maar contracten van aanneming van werk, wat voor de positie van de contractanten toch wel uitmaakt. Hier verraadt zich een gebrek aan juridische scholing, zoals ook in het gebruik van het woord 'betalingsbelofte' voor schuldtekentenis (onder andere op pagina 356). Soms is ook gewoon niet duidelijk wat hij bedoelt. Hoe moet men bijvoorbeeld de waarschuwing van de testator Mathijs van Flederacker begrijpen, die bepaalde, dat zijn kinderen 'door middel van een oude zilveren Tournooise groot van hun erfdeel zouden worden beroofd', als zij hun moeder niet in ere hielden (401). Het zijn maar enkele grepen.

Dit alles neemt niet weg, dat Van den Bichelaer met deze studie een geweldige prestatie heeft verricht en een enorme bijdrage heeft geleverd aan de geschiedenis van het notariaat in de Nederlanden. Wel zou hij voor het brede publiek, dat hij ongetwijfeld beoogt te bereiken, de stof toegankelijker hebben gemaakt, als hij de vele in het Latijn gestelde aanhalingen uit akten en andere bronnen van een goede vertaling had voorzien. Maar dat terzijde.

B. S. Hempenius-van Dijk

G. Delmarcel, *Het Vlaamse wandtapijt van de 15de tot de 18de eeuw*, J. Robert, ed. (Tielt: Lannoo, 1999, 384 blz., f170,-, ISBN 90 209 2677 2).

Met deze wetenschappelijke synthese brengt Delmarcel een gefundeerd algemeen overzicht van de evolutie van een der belangrijkste kunstnijverheidstakken uit de Zuidelijke Nederlanden, waarvoor tot voor kort bij een groter publiek weinig interesse te bespeuren viel. Dit boek, dat geenszins een corpus van het Vlaamse wandtapijt beoogt te zijn, brengt door zijn aanlok-

kelijke lay-out en interessant betoog hierin hopelijk verandering. Delmarcel plaatst het 'mobiele fresco uit het Noorden' in zijn maatschappelijke en historische context, waardoor meteen duidelijk wordt hoe complex de studie van het wandtapijt is. De auteur heeft niet alleen oog voor de vele kunstaspecten, zoals bijvoorbeeld de ontwerper van de kartons, ook de werkwijze in en van de verschillende manufacturen komt uitvoerig aan bod. Wie zoal wandtapijten bestelde, welke de geldelijke transacties waren en voor wie en waar een wandtapijt(serie) werd geweven, wordt door Delmarcel op een fascinerende wijze uiteengezet. Hij behandelt achtereenvolgens de Middeleeuwen, de Renaissance en de Barok en eindigt met een epiloog over de Brusselse wandtapijten in de achttiende eeuw. Door tijdsbepalingen en stijlperiodes te mengen en de wandtapijten uit de Bourgondische tijd 'zonder overdrijving als archeologische resten' (30) te duiden, geeft Delmarcel blijk van zijn voorliefde voor de periode die hij het beste kent. De stelling (van Delmarcel) als zou er zich in 1477 met de dood van Karel de Stoute en de komst van Maximiliaan van Oostenrijk een 'cultuurbreuk' hebben voorgedaan, komt weinig overtuigend over. De causaliteit hiervan wordt geenszins aangetoond (45) en later (95) zelfs tegengesproken.

Voor een historicus is ook duidelijk dat Delmarcel 'Vlaams' in de zestiende-eeuwse betekenis van het woord gebruikt. Deze periode, die de auteur als het hoogtepunt van de Vlaamse tapijtkunst beschouwt, komt ook het meest uitvoerig aan bod in het boek. Het is dan ook jammer dat uitgerekend zes van de negen wandtapijten uit de befaamde 'Los Honores'-reeks (147-154) in zwart-wit zijn afgebeeld. De vele prachtige kleurillustraties van zowel wandtapijten in hun geheel als van goed gekozen details, voorzien van een korte inhoudelijke toelichting, maken dit euvel echter ruimschoots goed. Wandtapijten fotograferen en deze vervolgens vele malen verkleind weergeven is nu eenmaal een moeilijke opdracht. In dit laatste is de vormgever zeker geslaagd, al dient gezegd dat de soms al te sterk verkleinde zwart-wit afbeeldingen van tapijten met ingewikkelde voorstelling hun informatief effect missen. Dit interessante boek, dat eindigt met een lijst van de belangrijke stadsmerken en manufacturen, een uitgebreide bibliografie en handige index, is een uitgave die niet alleen fraai oogt, maar ook veel nuttige informatie bevat.

An Delva

W. Blockmans, A. Janse, ed.. *Showing status. Representations of social positions in the Late Middle Ages* (Medieval texts and cultures of northern Europe II; Turnhout: Brepols, 1999, vii + 491 biz., EU 65, ISBN 2 503 50766 2).

Deze themabundel is gegroeid uit de symposia van de projectgroep 'Verbeelding van sociale posities' van de Nederlandse onderzoeksschool mediëvistiek. In de bundel zijn achttien artikelen gepubliceerd rond het thema van representatie van sociale posities in de laat-middeleeuwse Nederlanden, met een inleiding en een afsluitend artikel van de hand van W. Blockmans. Het doel dat de projectgroep zich had gesteld was om 'vanuit een interdisciplinaire benadering de beleving van sociale posities systematisch te onderzoeken'. In zijn inleiding preciseert Blockmans dit en benadrukt hij dat de symbolische dimensies van het sociale handelen en van communicatie voor het sociaal-historisch onderzoek even belangrijk kunnen zijn als objectieve factoren zoals vermogen of machtsuitoefening.

Het interdisciplinaire karakter van deze bundel komt goed tot uiting in de verscheidenheid